VICTOR BRĂTULESCU

CÂTEVA BISERICI DIN MUNTENIA ȘI OLTENIA

EXTRAS DIN „BULETINUL COMISIUNII MONUMENTELOR ISTORICE", XXVI, 1933

1 9 3 3

Așezământul tipografic DATINA ROMÂNEASCĂ • Vălenii-de-Munte

VICTOR BRĂTULESCU

CÂTEVA BISERICI DIN MUNTENIA ȘI OLTENIA

EXTRAS DIN „BULETINUL COMISIUNII MONUMENTELOR ISTORICE", XXVI, 1933

1 9 3 3

Așezământul tipografic DATINA ROMÂNEASCĂ • Vălenii-de-Munte

BISERICI DIN JUDEŢUL ARGEŞ

BISERICA DIN COPĂCENI

Pe o culme în mijlocul satului se află o bisericuţă de lemn, de-asupra uşii pronaosului căreia stă următoarea

„Însemnare.

„...Această sfântă biserică de robi lui Dm. protopopul Ioan Ilinca, ieriţa şi Andrei Brădeanu, Ilinca la leatu 7313, şi s'au zugrăvit cum se vede cu cheltuiala dm. d. Mihalache Boicescu ot Râmnicu, Mitu, Stelea, Ana, Matei ereu, Stanca, Safira, Andrei Brădeanu, Fa... Brădianu, Petre Popescu cu

Fig. 1. — Biserica din Copăceni.

Maria, Stanciu, Năstase cu Dumitra, Ioana, Maria Ioana..., Gheorghe Brădeanu, Ilinca, Niţă Păun cu Floarea, Ioan, Martin, 1865".

Pe o icoană în pronaos:

„Prin osteneala Sfinţii Sale părintelui protopop Ioan... S'au zugrăvit 1789, A. 29."

Pe icoana Întrarea în Biserică:

„De Gheorghe ot Cozia, 1832".

Pe icoana împărătească înfăţişând pe Isus:

„Aceste icoane s'au făcut cu cheltuiala dumnealui Nicolae Văraticeanu.

Pe icoana Sf. Gheorghe:

„1837, Iulie 20, Pantelimon zugrav".

BISERICA DIN TITEŞTI

Pisania:

„Cu vrerea Tatălui şi cu ajutoriu Fiului şi cu plinirea Sfântului Duh urzitu-s'au această sfântă biserică din temelia ei intru cinstea sfinţilor şi a marilor Voevozi Mihail şi Gavril dintru osteneala robilor lui Dumnezeu erodiacon Dumitru, Lisafta, Duminecă diacon, Ruxandra, jupanŭ Iscru (?), Marga, Boba, vă dni Io Scarlat Ghica Vvod., leat 7269 (1761).

Şi cine s'ar milostivi a mai ajuta, să fie titor ca şi cei ce au făcut-o din temelie. Erei Martin i Săftica. Pis Pred[a] diacon."

De-asupra întrării în naos, inscripţia zugrăvită:

„Întărirea celor ce nădăjduiesc spre tine. Întăreşte, Doamne, biserica pe care o ai câştigat cu scump sângele tău. Să fie, Doamne, ochii tăi deschişi zioa şi noaptea către lăcaşul tău cel sfânt întru toţi vecii amin 7277 (1769). Şi fiind zugravi ierodiacon Rafail monah i Dragomir."

Ctitorii.

Sânt zugrăviţi în costumele vremii: jupâneasa Dobra poartă haina lungă albă, pieptar înflorit, cingătoare cu paftale, fote, iar pe cap maramă albă.

Marthu *(sic)*, de sigur Martha: haină lungă cu mâneci cu blană, paftale, fote bogate.

Căpitan Necula Grecul, în costumul timpului, spre Sud de tabloul votiv, unde stă scris: „ţercov Titeştilor" (biserica Titeştilor); spre Nord „ereu diacon Dumitru", cu plete şi mustăţi blonde, îmbrăcat în haină lungă, cu blană pe margeni: poartă evanghelia.

Diaconiţa Safta, in costum de ţară, cu scurteică pe umeri.

Pe păretele de Nord, Ana slujnica, în veşmânt alb lung, lângă prag; Dumitru, în costum alb, ca şi al Anei.

Biserica din Titeşti este caracteristică: cu pridvor pe patru coloane, cu arcade rotunde, pronaosul despărţit prin zid de naos, tâmpla de zid. Turla, de formă octogonală, cu trei rânduri de zimţi, este aşezată de-asupra pronaosului: are patul pătrat; arcadele ferestrelor de asemeni cu zimţi. Este zugrăvită pe din afară, având pe lângă sfinţi şi un nu-

măr de personagii necanonice şi profane, datorite influenţei populare, ca şi în alte locuri[1].

Personagiile necanonice sânt aşezate în rând de jos, cel de sus fiind reservat personagiilor biblice, care sânt: prooroci şi sfinţi mai mici.

Pe laturea de Nord, incepând de la altar, unde se află Maica Domnului, chiar în mijloc, în rândul de sus, găsim pe Sfântul Hristofor ţinând pe Isus în faţă, în dreapta având toiagul înverzit; are şi următoarea inscripţie:

— „Mă mir de prunc mic şi greu.

— „Tu te minunezi de mine, nu te minuni că ţi-au înfrunzit toiagul în mână".

Urmează: Zaharia prooroc, Ilie prooroc, Sf. mucenic Trifon, Sf. Spiridon, Sf. muceniţă Efimia, Sf. muceniţă Varvara, Sf. veli. mucenic Teodor, călare, Sf. mucenic Dimitrie călare, Sf... (şters), Aron prooroc, Moise prooroc, David prooroc. În rândul al doilea, supt aceştia, un personagiu călare (şters). Poru Împărat, Alexandru Machedon şi alte cinci chipuri şterse.

La Vest: Apostolul Petru, Arhanghelul Gavriil, Arhanghelul Mihail (bust foarte bine executat). Arhanghelul Rafail, Apostolul Pavel.

La Sud, incepând de la pridvor: Ion apostol, Ioan prooroc, Nicodim cel pomenit pururea, Iosif cel cu bun chip, Sf. Ioan Botezătorul, Sf. mucenic Alalampie *(sic)* (Haralambie), proorocul Amos, Sf. Apostol Codratu, Ieremia prooroc, Ezechil prooroc, Ghedeon prooroc Ilisei, Daniil prooroc, Moise prooroc.

Rândul de jos, supt Sf. Ioan Botezătorul: Alexe, feciorul Grecului (şters; călare, cu cuşmă şi suliţă); dedesuptul Sf. Haralambie: Tuchidide. Urmează un personagiu călare şi mai mic, având în faţă un alt personagiu voinic: Dumitru Bolovan. Este probabil vorba de vre-o faptă vitejească a unui Dumitru, faţă de acel pe care îl are în faţă.

Între cele două rânduri de sfinţi este un brâu de cărămidă, care încinge biserica pe la mijloc; fiecare sfânt încadrat într'un dublu cadru de cărămizi, cadrele de sus având partea superioară curbă. Trei rânduri de zimţi, alternaţi cu trei rânduri de cărămizi de supt streaşină, împodobesc partea superioară. Turla, ca, de altfel, toată biserica, imită pe cea de la Cozia. Cadrele ferestrelor sânt de piatră, două din ele având partea superioară bilobată.

In pridvor: „erodiacon Dragomir zug. popi Pătru, Nistor", şi următoarea inscripţie, dispusă în romb, care, citită din mijloc, dă numele vre-unui meşter care va fi lucrat la biserică: Ştefan.

н ь
ь н а н ь
ь н а ф а н ь
ь н а ф е ф а н ь
ь н а ф е т е ф а н ь
ь н а ф е щ е ф а н ь
ь н а ф е ф а н ь
ь н а ф а н ь
ь н а н ь
н ь

Pe o piatră din zidul ce încunjură biserica: „Pogradie aceasta [este] prenoită [de Ioniţă, de Ghiţă Lungu şi de...; 1862.

Crucea din Titeşti:

Aflată într'o curte, aproape de valea din mijlocul satului, are inscripţia următoare: „Cu vrerea Tatălui şi cu ajutorul Fiului a ridicat această cruce în zilele Domn. Io Neculae Voivod şi cu osteneala lui Şărban vătaf, Neaga, Tudor, Ana, Martin, Dumitru".

Pe laturea stângă:

Andreiu, Flor, Hram, Mihail, Gavriil erei, Dumitru erei, Rad[u] er[e]i; Martie 30, lt. 7234 (1726).

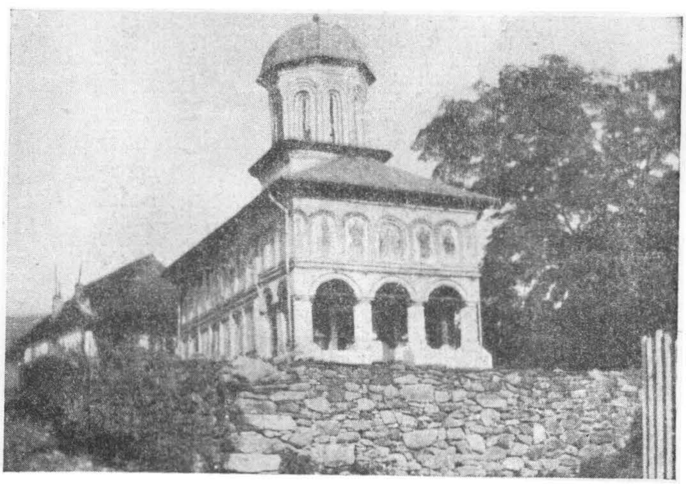

Fig. 2. — Biserica din Titeşti.

Crueca din margenea satului Titeşti, spre Boişoara.

„Ridicatu-s'a această sf[ântă] cruce întru cinstea sf. cuvioase Parascheva de Dumitru ereu, Tudose, Vasile, Ioan ereu, Radu, Samfirica eriţa, Florea, Maria Ilie" (sau Ilinca).

BOIŞOARA.

Inscripţia zugrăvită: „Întru slava preasfintei cei de o fiinţe şi nedespărţită Troiţă s'au zidit această sfântă biserică din temelie cu blagoslovenia preasfinţitului arhiepiscop al Argeşului chiriu chir Climent, incepându-se la leat 1853, în zilele fostului Domn Barbu Di. Ştirbei Vv., şi au luat sfârşit în zilele prea-înălţatului nostru Caimacan

[1] V. Brătulescu, *Mănăstirea Valea*, in „Bulet. Com. Mon. Ist.", an. XXIV, fasc. 67, pp. 17, 18.

Alexandru Ghica, și s'au zugrăvit și s'au impodobit după cum se vede cu osteneala și cheltuiala robilor lui Dumnezeu aceștia: Marian Mitrescu, Păuna Mitreasca, Antonie Teleabă, cu soția lui, Dumitru Câmpulungeanu, Ghiță Dobrin, Ioniță Răducanu cu soția, Toader cu soția, Ispas cu soția, Mitu Teleabă cu soț, Ion Stroe cu soția, Ioan St. Mihăilă, Stăn..., Constantin, Mihai, Gherase, Ieftimie, Dima, Ion, Ghirca, Ioana, Nicolae pp. (popa) Vladu. Aceștia și alții mulți sânt care au ajutat, care să fie sufletile lor în veci pomenite; 1857, Septem. 6.

În dreapta: Iancu zugrav din Argeș.

Pridvor deschis. Zugrăveli: 1) Dumnezeu: Facerea lumii. 2) Facerea dobitoacelor. 3) Zidirea lui Adam.

Fig. 3. — Mânăstirea Turnu, Pisania.

4) Zidirea Ievei, Greșala Ievei, Șarpele, Gonirea lui Adam, Adam lucrează pământul, Jertfa lui Avel, Jertfa lui Cain, Omorârea lui Avel, Potopul. Scena potopului înfățișează, rudimentar, corabia care plutește printre mulțimea de ființe omenești ce se luptă cu apa.

Ctitorii bisericii Boișoara, zugrăviți în costumele lor de țară, sânt așezați astfel:

În stânga: Antonie Teleabă, Ierusalima soția; în dreapta Mitrescu, Păuna Mitrescu. Păuna a fost soră cu Antonie Teleabă.

Pe un bloc de piatră din curtea lui Iorga Vasile Văcăruș, în cele patru puncte cardinale, se află săpate câte o cruce. Cea din spre Sud, mai mare, are următoarea inscripție:

І Н Ц І .
† ВЪ ИМѦ ЦА АМИ[Н]
И СНА ІС ХС АМИ[Н]
И СТАГѠ ДХА АМИ[Н]
·ѱ АНЅЛ ЗС Л... ПІРМѦ
ЄІХ ІПІС РАБ БОЖІѦ
ЄЅ ѾПРѢ ДІАКЅЛ ѾТ ТІТЄЩ[І].

Traducerea:

In numele Tatălui, amin.
Și al Fiului Iisus Hs., amin.
Și al Sfântului Duh, amin.
În anul 7230[1].... Și a scris robul lui Dumnezeu eu, Oprea diacul ot Titești.

BISERICA SF. GHEORGHE (catedrala) PITEȘTI.

Pe un potir:

„Țenea, Velica, Pătru; 1795, Iulie 25."

Pe un disc:

„1840; pe un chivot mic, în formă de cutie: 1811 Кращѡ(?)."

BISERICA SF. NICOLAE (PITEȘTI).

„Marele și prea-puternicu Dumnezeu cu „a sa purtare de grijă toate le chivernisește „și le săvârșeaște, precum și această sfântă be- „serică, ce era mai nainte mică și prăpădită „de cutremur, cu ajutorul său și al Sfântului „Pantelimon, al cărora este hramul, s'au făcut „precum se vede, cu cheltuiala mahalagiilor „și altor creștini, și s'au săvârșit în Domnia „Măriei Sale Io Gheorghe Caragea Voevod, „când Rușii s'au dus din țară, făcând pace, „într'al doilea război, păstorind pre norocul „acestei; eparhii preasfințitul iubitorul de „Dumnezeu chiriu chir Iosif, întâiul episcop „al acestei noi episcopii Argeș; 1812, Oct. „30".

Pe un chivot:

„Crăciun, Simeon, Gheorghe, Maria, David ierei".

Pictura este modernă, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Tâmpla de lemn, curios impodobită și bombată.

BISERICA MAVRODOLU (PITEȘTI).

Pe o cruce:

„Această cruce s'au rădicat la acest loc al îngropării de ctitorul bisericii Ioan Mavrodolu, la leat 1832, Iulie 19."

Pe o icoană ferecată cu argint:

„Ioan Mavrodolu Căminaru, ctitoru".

Pe capacul unui chivot, partea interioară:

„Pomenește, Doamne, pă robul tău Căminar

[1] 1722.

Ioan Mavrodolu, ctitorul bisericii și făcătorul acestui chivot.

Mai jos:

„Pomenește și pă roaba ta Manda, ce și ea au ajutat, 1834.

Pe o Evanghelie ferecată, tipărită la Neamț, la 1834:

„Marele Căminar", 1835.

MĂNĂSTIREA STÂNIȘOARA [1].

(Inscripții.)

Pe un clopot mic:

„Acest clopot s'au făcut de părintele Elarie ieromonaful *(sic)* ce să află la schitul Stănișoara, și l-au dăruit sfântului schit, unde să prăznuește hramul sfântului Gheorghe, a fi spre pomenire în veci.

Au ajutorat și dumnealor Ghiță Dumitriu și Pătru Dumitriu și Ghiță Mărinoiu, a fi spre pomenire în veci. Făcut Gref, la Sibiiu, 1834.".

Pe cel mai mic clopot:

„Ioan ierei, Stana erița, Maria ierița, Costandin, Lina, Ioachim, Marinică; 1808. Dat danie la schit Stănișoara".

Pe clopotul mare:

„Cu ajutoriul lui Dumnezeu s'au cumpărat acest sfânt clopot de Sfinția Sa părintele Onufrie ieroschimonahu, stareț sfântului schit Stănișoara, prin osârdia Sfinției Sale Isaia ieromonah dintre acest sfânt schit și prin ajutorul robilor lui Dumnezeu care să mai însămnează, precum și a altor făcători de bine, cei mai întâiu: Mihăilă Mihu din Transilvania, satul Vinerea, Nicolae Năsăpeanul, din orașul Ocnele-Mari, Dumitru Blaot, Dumitru Herța, Dumitru Sârbu, Ioan Rodeanu, Oprea Rodeanu, din Transilvania, satul Săliște. S'au versat prin Gheorghe Gref clopot, la Sibiiu, 1859".

Legende. — Biserica este clădită de niște schimnici plecați de la mănăstirea Cozia și răspândiți împrejurul schitului pe munții din imprejurimi, de unde nu coborau decât Dumineca la liturghie, după care se suiau din nou la locurile lor.

Biserica purta numele, după aceste legende, pe la 1782, de schitul din Nucet, fiind făcută de un boier Gheorghe Buliga din Pitești.

La 1820 biserica a rămas pustie până ce a venit Sava ieroshimonah de la Sf. Munte, care a refăcut-o și a terminat-o ucenicul său, Teodosie.

Pomelnic. Mircea Voevod, Iosif arhiereu, Teodosie arhimandrit, Sava ieroshimonah, 1817; Teodosie, 1847; Onufrie ieromonah, 1859; Isaia arhimandritu, 1874; Pamov (?) ieromonah, 1884; Isaia ieromonah; Chiprian ieromonah; Teodor shimonah etc.

Acest pomelnic s'au scris de robul lui Dumnezeu Sava ieroshimonah dintr'acest schit, 1888.

Schitul Turnu[1]. După pomelnic schitul se numia „de după turn", fiindcă în muntele de alături, către Est, se afla un turn, din cele care păziau întrarea Oltului.

„Pomelnicu fericiților ctitori ce să află la acest sfânt schit *de după Turn* spre veșnica lor pomenire":

„Varlaam Mitropolit, Ene, Duca Voevod, Niculae Voevod, Macarie ieromonah, Nichifor ieromonah.

„Acesta mai sus numitu Varlaam Mitropolit schitul din temelie l-au făcut la leat 7284 (1676).

Iosif arhiereu, *Dionisie* arhiereu.

„Acest mai sus numitul Iosif arhiereu au fost episcop Argeșului, carele au dat la acest sfânt schit 12 Minee, care coprind slujba sfinților peste an, și 12 cărți Viețile Sfinților și un clopot, și au meremetisit schitul și alte multe au mai făcut.

„Acesta mai jos numitul Alexandru au dat schitului moșia Codrea spre veșnica lor pomenire, iar familia dumnealor este Cornățăști din orașul Pitești

Teofilact ieromonah a dat un potir, un discos, o linguriță; toate în argint, și un văzduh, un epitrahir de atlaz verde, o păreche de rucavițe de catifea și o carte Sfântul Simeon Tesalonic.

„Dometian monahul: acesta au dat schitului douăzeci de oi și trei cai.

„Teodor ieroshimonah: acesta au dat schitului uu cazan de aramă și cu țăvile lui".

Schitul a fost rezugrăvit la 1846.

„Acest părinte Grigorie ieromonah au ajutat la zugrăveala Sfintei biserici aici la sf. schit de după turn, anul 1846 Avgust 24."

În altă parte:

„Aici se pomenesc necealnicii cei ce au fost la acest sfânt schit de după turn și aici s'au și pristăvit (1810).

Necealnic Macarie ieromonach.
„ Misail „
„ Ștefan ieroshimonah.
„ Constantin „
„ Teodor ieromonah.
„ Atanasie „
„ Sava ieroshimonah.
„ Dionisie monah.
Duhovnic Daniil ieromonah.
Preot Silvestru ieromonah.
„ Arsenie „
„ Nectarie „
Cozian Ipolit, arhimandrit.
Tăușan Simeon, ieromonah.

Părintele Gherasim monah a dăruit 200 de lei: pentru aceea a fost pus între ctitori la 1892.

[1] Pisania a fost publicată de d. Drăghiceanu, în „Bul. Com. Mon. Ist.", V, p. 184.

[1] Ca și cea de la Stănișoara, pisania de la Turnu a fost publicată de d. V. Drăghiceanu în *Bulet. Com. Mon. Ist.*, V, p. 184.

1859. Ion Tâmplariu din Păuşa a făcut scândurile pentru icoanele împărăteşti.

În peşteră:

Păharnicu Ioan Budeşteanu, Nicolae Socolescu, pitar Costandin Zălean, pitar Ioan Condescu, Sandu Piteştean, Maria Ticveanca, Sardariu Ioan Delean, Ioana Deleanu. Annl 1843, Sept. 3 (?).

Un foc iscat in noaptea de 6 spre 7 Februar 1932, lângă arhondárie, a nimicit chiliile de pe laturea de Nord, incepând cu clopotinţa: a ars acoperişul bisericii şi bucătăria de dincolo de pârău. N'au rămas în picioare decât chiliile mai isolate şi casa episcopului Timuş, singura invelită cu tablă.

BISERICA DIN RACOVIŢA-MUSCEL.

La o mică depărtare de Piteşti, in comuna Racoviţa din judeţul Muscel, se ridică o biserică din secolul al XVIII-lea, ctitorie a călugărului Daniil şi a lui Dumitraşcu Brătianu, a cărui familie, împreună cu el, se află zugrăvită in pronaosul bisericii. (Fig. 1).

Din zugrăveala veche n'au mai rămas decât chipurile ctitoriceşti, asupra cărora de sigur că s'a revenit la 1877, când boierul Racoviceanu a reparat biserica.

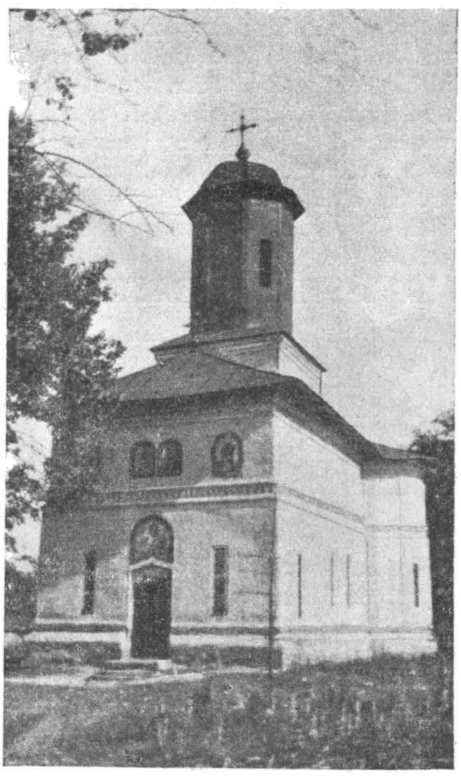

Fig. 1. — Biserica din Racoviţa-Muscel.

Racoviceanu este zugrăvit in dreapta uşii de intrare, şi tradiţia locală spune că el n'a lăsat să fie zugrăvit in biserica pe care a reparat-o; de aceia chipul său apare mult întunecat faţă de celelalte.

Câteva icoane de la sfârşitul secolului al XVIII-lea, de la fundarea bisericii, dovedesc că zugrăvirea bisericii s'a făcut de meşteri pricepuţi.

Inscripţia de la uşa de intrare (săpată în piatră).

„Această sfântă şi dumnezeiască biserică ce se prăznueşte hramul sfântului marelui arhiereu Necolae al Miralichei, făcătorul de minuni, şi al sfinţilor şi a tot lăudaţilor apostoli Petre şi Pavel, cei 12 apostoli, s'au făcut din temelie şi s'au înfrumuseţat după cum se vede de robii lui Dumnezeu Sfinţia Sa părintele chir Daniil, arhimandritul, egumenul sfintei mănăstiri Râncăciovul, şi de dumnealui pan Dumitraşcu Brătianu de aici, din Racoviţă, în zilele luminatului Domnului nostru Io Neculae Petru Mavrogheni Voevod, fiind Mitropolit Preasfinţia Sa părintele chir Grigorie al Ungrovlahiei, la anul di la Hs. 1786, luna lui Iulie 2 zile.

Inscripţia din lăuntrul bisericii (scrisă pe zid), deasupra intrării in pronaos:

Această s-tă bi[seri]că după cum se vede in inscripţia cea veche, s'au făcutŭ din temelie de Daniil arh[imandri]tul şi de jupan Dumitraşcu Brăteanu, în zilele D[om]nului Nicolae Petre Mavrogheni, Mitropolitu chir Grigorie, la ani 1786, Iunie 2.

Iară acuma a doua oară s'au făcutŭ reparaţie din nou şi s'au zugrăvit după cum să ve[de] cu cheltuiala d-lui Grigore Ioan Racoviceanu, proprietarul acestei moşii, in zilele D[om]nului nostru Carol I, Elisaveta D[oam]na; Mitropolit d. d. Calinicŭ Miclescu, 1877, Noembrie 15. Această s-tă bi[seri]că s'a reparat cum se vede pentru a treia oară in zilele regelui Carol I şi Elisaveta Do[am]na, Presfinţii Sale Mitropolit Primat Atanasie.

Cu spălarea şi reparaţiunea zugrăveli, vopsitu pe afară, cu îndemnarea d-lui Dobroviţu, proprietar, Paol Lucasievici, doctor Mărgăritescu, Licsandru Mocioi, Obedinaru.

Epitropi: Apostu I. Duţă, Savu Zamfir, preot G. Georgescu Neculae Chiuţă cântăreţ, G. Nicolaescu, G. Ionescu, N. Tomescu, N. Ionescu, G. Diculescu, D. Lazăr. Oprişan şi cu toată opştea *(sic)* comuni, de către zugravu Neculae Rădulescu, 17 Octombrie 1910.

Portrete de ctitori. In pronaos, la intrare, pe păretele de Vest:

Daniil Ieromonahul, Dumitraşcu Brătianu, soţia sa, Maria; în stânga uşii chipul, mult mai închis decât celelalte, al boierului Grigore Racoviceanu.

Păretele de Nord: I. Patru copii ai lui Dumitraşcu Brătianu: Dumitrachi, Costachi, Gheorghe, Zamfira.

II. Andrei Postelnic, ginerele lui Brătianu, Smaranda, soţia lui, Bogoslova monahia.

III. Jupân Gheorghe, jupân Nicolae (fiul lui D. Brătianu), jupân Enache.

Două icoane din secolul XVIII-lea se află în colecţiile Comisiunii.

CULA DIN RACOVIȚA-MUSCEL.

La o mică depărtare de biserica din Racovița se află o culă, care, fiind închisă, nu s'a putut

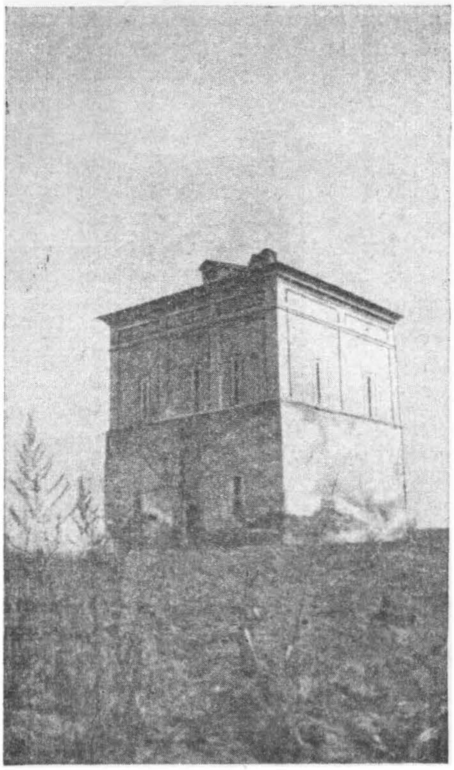

Fig. 2. — Cula din Racovița-Muscel.

cerceta. Ea este compusă dintr'un parter și etaj, la care duce o scară interioară.

După părerea d-lui V. Drăghiceanu este construită la începutul secolului trecut și are multe elemente clasice, ceia ce, la cele mai multe, lipsește. Fig. 2.

CĂLIMĂNEȘTI.

Pe o cruce din parc:

„Cu vrerea lui Dumnezeu s'au ridicat această sfântă cruce întru cinstea nașterii preasfintei de Dumnezeu Născătoarei Maria, din osteneala robu lui Dumnezeu jupân Ion Marcu, Fru.. la? (Frusina)?; мкшч Paraschiva..., Dumitru, vleat 7273 (1765).

Pe o cruce așezată pe Masa lui Traian, lângă Schitul Turnu:

I. N. TIV
I. S. HS.
NI KA
MT MP TV MR
T P
LV D S IOS.

„Această sfântă cruce după memorabila masă a lui Traian s'au ridicat precum se vede prin osârdia și cheltuiala preasânțitului episcop al Argeșului d. d. Ghenadie II pentru conservarea acestui istoric loc și spre amintirea trecerii pe aici a M. S. Regele. României Carol I, precum și intru pomenirea fericitului Mitropolit Varlaam, fundatorul schitului Turnu. Făcută la anul Mântuirii 1880, August 29".

CRUCEA DIN CĂCIULATA.

Cu unele completări, ar suna așa:

„Cu mila Sfintei Treime înălțat această sfântă cruce întru cinstea sfântului marelui Vasile Au... episcopul..... rie ca........ de cuviosul chir Vasilie ot Cozia, in zilele Înpăratului Carol al...., Stanciu, Stănislav, Ivan, Radu; Sept. 15 leat 7243 : 1735.

Însemnări:

Pe Faptele Apostolilor cu o prefață de episcopul Climent al Râmnicului fără început. in posesia unei maici din Cozia Veche:

„Acest sfânt Apostol iaste dat dă prea sfânt părinte chir Climent episc. Râmnicului dă pomană la sfântă bisearică dă la Baia-dă-Hier".

„† A sfintei mănăstiri Hurezi, care biserică iaste zidită din temelie dă sfânt. păr. arh. chir Dionisie Bălcescu chir ig[uman] Hurez, Oct. 26 din 7256 : 1748, D. arh. ig. Hurez.

MĂNĂSTIREA FRASINEIUL DIN JUDEȚUL VÂLCEA.

Așezată în „locuri tari", cum ni spune fratele trimes să ne călăuzească, mănăstirea Frăsinei este

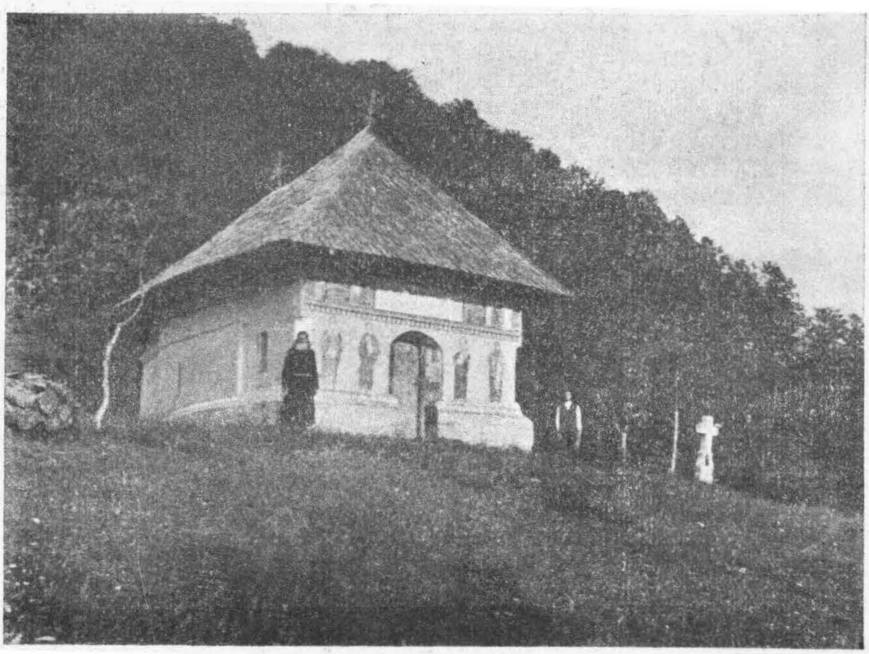

Fig. 1. — Mănăstirea Frăsinei-Vâlcea. Biserica veche.

unică în ţara noastră, urmând întru totul regulele păzite de mănăstirile din Sfântul Munte. E singura neîntreţinută de Stat.

Blăstămul aşezat de răposatul Calinic episcopul Râmnicului, cel care a înălţat biserica mare la 1863, e săpat în stâlpul dintre satul Muiereasca şi, se păzeşte cu străşnicie.

La început mănăstirea a fost redusă la o chinovie prea neinsemnată, ai cării ostenitori slujiau în bisericuţa, astăzi isolată pe un tăpşan, ce serveşte numai ca biserică a cimitirului obştii. (Fig. 1.)

După tradiţie, s'a întemeiat la 1710 de doi călugări bulgari: Ilarion şi Ştefan, cu blagoslovenia episcopului din acea vreme, Inochentie. Ei au întemeiat schitul cel vechiu cu hramul Naşterea Sf. Ioan Botezătorul, cerând şi o moşie ca de o sută cincizeci de hectare pentru întreţinere. Ceia ce însă este mai interesant e că dintru început schitul şi moşia sa n'au fost supt nicio altă autoritate bisericească sau civilă, şi lucrul acesta se respectă întocmai până astăzi.

Fig. 2. — Isus Hristos. Icoană din secolul al XVIII-lea din mănăstirea Frăsinei.

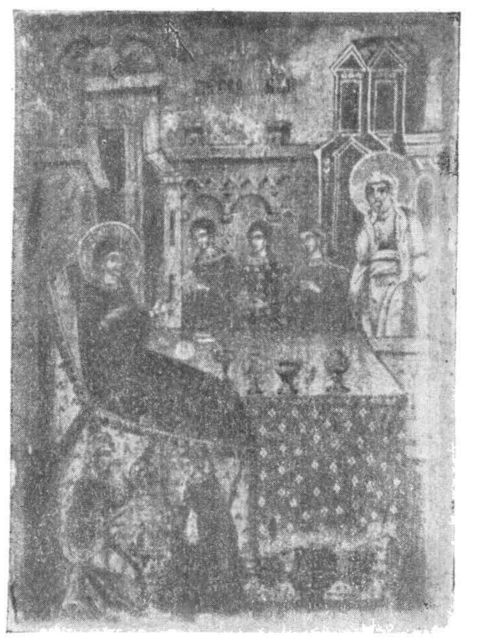

Fig. 3. — Naşterea Maicii Domnului. Icoană din secolul al XVII-lea din mănăstirea Frăsinei.

La 1764, în timpul Domniei lui Ştefan Racoviţă, doi boieri hagii, anume Cârstea Iovipali, cu fiul său Niculiţă, şi fratele lui Cârstea, anume Damian, cu binecuvântarea episcopului Climent, au stricat bisericuţa de lemn a celor doi călugări d'intâiu şi au făcut alta de zid [1].

La câţiva ani însă s'au răsculat locuitorii satului Muiereasca, vrând să ia moşia schitului. Călugării au mers la ctitori şi împreună cu ei la episcopul Climent, care, ascultându-li plângerea, a hotărit cumpărarea moşiei pe preţul de 200 de lei, cum era pe atunci. Aceasta s'a întâmplat în vremea lui Nicolae Mavrogheni, Mitropolit fiind Neofit, iar stareţ Climent.

La 1780, din cauza războiului cu Nemţii, monahii izgoniţi au plecat din schit, lăsându-l pustiu.

In felul acesta schitul a stat pustiu până în 1845, când s'a aşezat aici călugărul Acachie, din mănăstirea Cernica, după ce a luat învoirea boierului Gheorghe Iovipali, fiul lui Niculiţă Iovipali, făcând şi act legalisat supt No. 898, din Iunie 8, anul 1845. Cu aprobarea episcopului Neofit s'au umplut atunci spaţiile dintre stâlpii pronaosului cu cărămidă, prefăcând pridvorul deschis în pornaos. Până la această dată biserica schitului avea pridvor, naos şi altar. Acum s'a zugrăvit partea de umplutură, păstrându-se neatinsă vechea zugrăveală, cea din 1763. Mitropolit al ţerii era pe atunci Nifon, iar episcop al Râmnicului Filaret.

La 1859 schitul a fost visitat de Calinic, noul episcop al Râmnicului, căruia plăcându-i locurile, a hotărit să facă o biserică mai mare, pe care a şi început-o în anul 1860 şi a terminat-o în 1863, înzestrând-o cu toate odoarele trebuitoare şi dându-i o jumătate din venitul tipografiei din Râmnic, lăsate în seama Primăriei, potrivit testamentului din anul 1867, Ianuarie 26.

Cu acest prilej episcopul Calinic a chemat din Sf. Munte pe un ucenic al său numit Policarp Nisipeanu. Acesta a venit, impreună cu doi ucenici ai săi, Silvestru şi Lavrenţie. După dorinţa lui Calinic, stareţul Policarp a aşezat aici rânduiala din Sf. Munte. Episcopul Calinic a întărit cu blăstăm paza rânduielii aşezate de el şi a pus la intrarea dinspre satul Muiereasca un stâlp de piatră pe care scrie:

„Calinic, cu mila lui Dumnezeu, episcop al Râmnicului, Noul Severin.

Acest sfânt lăcaş s'au clădit din temelie spre

[1] Inscripţia din naos, cu numele zugravului, cum şi cea din afară, arată data de 1763 ca fiind a intemeierii.

a fi chinovie de părinți monahi. Și, fiindcă prin partea femeiască putea să aducă vre-un scandal monahilor viețuitori de acolea, de aceia supt grea legătură s'au oprit ca de la acest loc să nu mai treacă înainte, supt niciun chip, parte femeiască. Iar cele ce vor îndrăzni a trece să fie supt blăstăm și toate nenorocirile să vie asupra lor, precum: sărăcia, gubăvia și tot felul de pedepse. Și, iarăși, celor ce vor păzi această hotărâre să aibă blagoslovenia lui Dumnezeu și a Smereniei Noastre, să vie asupra lor tot fericitul bine. Amin. Calinic, episcopul Râmnicului Noul Severin; 1867, Ianuarie 17".

Insuși Vodă-Cuza, lăudând strădaniile episcopului Calinic, aprobă, la 19 Decembre 1864, ca mănăstirea Frăsineiu să fie de sine stăpânitoare, cu tot cuprinsul ei.

La 1888, episcopul de mai târziu Gherasim Safirin a făcut casele din laturea de Est, adăugând și un paraclis, ce s'a sfințit la 1909, Iulie 27.

Aici s'a retras, în 1911, episcopul Gherasim Safirin, trăind până în 1922, când, murind, a fost îngropat în fața vechiului schit, unde i se află mormântul.

Stareții vechiului schit au fost monahul Ilarion, ieromonahul Climent și ieromonahul Acachie, iar ai mănăstirii celei nouă: schimonahul Policarp Nisipeanu, ieroschimonahul Silvestru, arhimandritul Porfirie Bucurescu, iar acum, din 1927, ieromonahul Simeion Combei.

Fig. 4. — Mănăstirea Frăsinei. Bolta pridvorului. Isus Emanuel. Pictură din anul 1763.

Biserica mare. Pisania:

„Întru mărirea Sft. Treimi unuia Dumnezeu și întru cinstea Adormirii Maicii Domnului s'au zidit din temelie această sfântă biserică cu clopotnița și chilii împrejur de smeri[tul] episcop al Rim. Noului Severin d. d. Calinicŭ Cernicanu, spre a fi locuință de părinți monahi cu vieață de obște, alăturându-se de dânsu și Slătioarele, tot din acest district. Prin actu Pr'a Sf. Sale din anu 1860, legalisat de Prea Sf. Sa Părin. Mitrop. D. D. Nifon Cernicanu sub No. 2 acelașŭ an, Mar. 9, spre a se îngriji amândouă de singur starițul Frăsineiului, pentru o mai bună susținere a lor. Din venitu proprietăților ce au nesupuse la vreun alt stabiliment public. S'au sfin[țit] la an 1863, Mai 12".

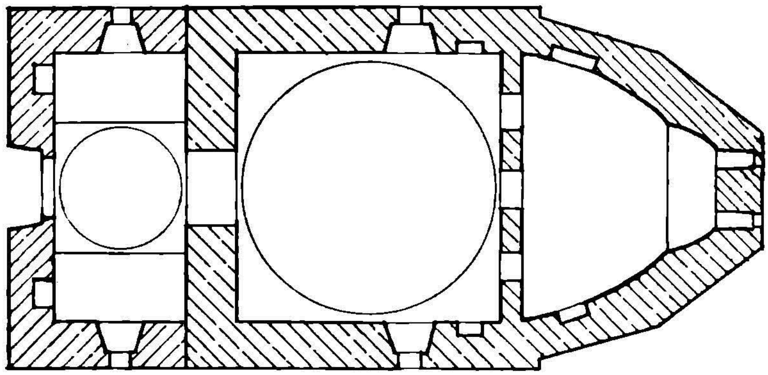

Fig. 5. — Mănăstirea Frăsinei. Planul bisericii vechi.

Biserica cea veche. Pisania zugrăvită.

„Întru slava, cinstea și marea cuviință a celui în Treime proslăvit Tatăl, Fiul și Sf. Duh și, al doilea, în cinstea, lauda și pocfala *(sic)* a sfântului, cinstitului, înainte-mergătorul și botezătorul Ioan, întru cinstea nașterii sale ridicatu-s'au din temelie acest sfânt lăcaș și s'au înfrumusețat cu zugrăveli, precum de noi s'au găsit, de dumnealor răposați întru fericire ctitor: Hagi-Cârstea și chir Damian Râmniceanu, căruia locaș întru odihna și veșnica pomenire a lor și a fiilor lor i a nepoților dumnealor. Și moșioară vatră împrejur i-a cumpărat și cu odoare sfinte l-au înzestrat și chinovioară viață de monahi l-au așezat, asigurându-l casă de milă de sineși stăpânitoare. Nu este supus, nici închinat la niciuna din mănăstiri. Carii din dumnezeesc năstav au săvârșit aceasta în zilele Domniei Sale lui Vodă Nicolae Mavroghenis și a Preasfinției Sale părintelui Mitropolit a toată Ungrovlahia chiriu chir Neofit, cu binecuvântarea Preasfinției Sale părintelui episcopului Noului Severin chiriu chir Filaret, la anul de la Zidirea Lumii 7272, iar de la Mântuirea Lumii Hs. Domnul 1763. Iar, după mâhnicioasele vremi, rămânând schitul văduv de cuvioasa petrecere a monahilor, blagocestivul ctitor coconul Gheorghe Iovipali, fiul dumnealui răposatul întru fericire Niculiță Iovipali și nepot pomenitului Hagi-Cârstea, temându-se că schitul rămânea întru cel de pustiire, nu puțină mâhnire avea, iaru la anu 1845, din amenințarea Domnului, s'a aflat Cuvioșia Sa părintele Acachie de la sfânta mănăstire Cernica, căruia dumnealui pomenitul ctitor i-au dat sfântu lăcaș cu toată cuprinderea, atât în viață, cât și după moarte, veri pe cine ar avea a îndestula și, potrivind la petrecere dintr'ai săi ucenici, pre acela să-l puie ca urmaș soborașului nastavnic. Așa dar într'acest fel au pus

pomenitul stareţ cu ai săi ucenici tot felul de strădarnică osteneală, căci, lângă cea mare lipsă ce era de bisericeşti odoare nici tindă nu era, ci numai în stâlpi. Iar acum, cu ajutorul lui Dumnezeu, prin rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu şi pururea Fecioarei Maria şi ale Sfântului Ioan Botezătorul, prin noi smeriţii şi nevrednicii adăogându-se atât bisericeştile odoare, cât şi cele din afară mişcătoare, după care s'au isprăvit tinda bisericii, înfrumuseţându-se cu zugrăvire în ce chip să vede în zilele Domniei Sale binecredinciosului Domn a toată Ţara-Românească Io Gheorghe Dimitrie Bibescu Voevod, preînoitorul domneştilor mânăstiri, în vremea preosfinţitului arhipăstor şi cavaler a tot ordinului Ţării Romane d. d. Neofit, în zilele noului sinod al Severinului Vlachiei Mici, chiriu chir Nifon vicareşul sfintei Mitropolii, la anul de la Facerea Lumii 7356, iar de la Mântuirea Lumii Hs. Domnul 1848, Iunie 10".

Pe păretele de Sud, lângă o inscripţie zugrăvită:

Pomelnicul, săpat în piatră, în altarul bisericii mari, la proscomidie:

„Calinic arhiereu, cu toată sinodia sa.
Antonie [1], Filoteia monahia [2].
Acachie ieromonah, Ioan, Grigorie,
Agotanghel arhimandrit [3], Orest ieromonah [4].
Mitrofan ieromonah, Conon monah,
Teodor ieromonah, Gheorghe, Lixandra; 1863, Mai 12".

Biserica mare e zugrăvită de cunoscutul pictor Mişu Pop [5], în spiritul vremii şi în felul lui Tătărescu.

Din odoarele de altă dată ale bisericii vechi se păstrează trei icoane din secolul al XVIII-lea: Iisus Hristos [6], Adormirea Maicii Domnului şi Naşterea Maicii Domnului [7].

Vechea zugrăveală, foarte bine păstrată, merită toată atenţia [8].

Planul este simplu, în formă de navă. Bisericuţa, fără turle, e de proporţii mici. (Fig. 5).

Fig. 1. — Schitul Bunea din judeţul Dâmboviţa.

„Fiind zugravi Theodor zug., Enachie ucenic; Săpt. 28 7272=(1763).

In altar.

1) „Gherman shimonahul, Fota, Dumitra şi tot neamul lorŭ".

2) „Pomeneşte, Doamne, Anania ieromonah, Silvestru ieromonah, Magdalina monahia".

Altarul are la Est două ferestre mici, care au fost puţin lărgite cu prilejul aşezării altor tocuri, ceia ce a făcut să se strice inscripţiile zugrăvite în stânga fiecăreia.

La fereastra din stânga cred că o parte din inscripţie priveşte pe acelaşi zugrav de mai sus.

Fii[nd].	Ir[omonah]
zu[gravi]	Con[stantin],
iro[monah]	Th[eodor],
Con[stantin],	En[ache].
Mi[hai ?]	Iun[ie] 20
	727[2]

SCHITUL BUNEA-DÂMBOVIŢA.

Schitul Bunea, numit astfel după numele ctitorului Bunea Grădişteanu, sau Vâlcana, după numele locului în care se află, este aşezat în cea mai pitorescă poziţie din ţinutul Vâlcanei. (Fig. 1.)

S'a ridicat în timpul lui Constantin Basarab

---

[1] Tatăl episcopului Calinic.
[2] Mama episcopului Calinic.
[3] Ucenicul episcopului Calinic.
[4] Ucenicul episcopului Calinic.
[5] Este fiul lui Ioan Moldovan Popp, el insuşi pictor, sculptor şi poleitor. Trece în Ţara-Românească după 1848 şi zugrăveşte mai multe biserici, împreună cu Constantin Luca şi Barbu Stănescu. Între bisericile pictate de el în afară de Frăsinei sânt bisericile Radu-Vodă din Bucureşti şi Sf. Nicolae din Câmpulung, în după 1864, în Transilvania, bisericile din Satulung, Cernat, Toderiţa (jud. Făgăraş), Râşnov-Ţinţari (jud. Braşov), Sinpetre, jud. Trei Scaune; Şt. Meteş, *Zugravii bisericilor române*, în „Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice, secţia pentru Transilvania", Cluj 1929, pp. 125-6.
[6] Fig. 2.
[7] Fig. 3.
[8] Fig. 4.

Cârnul la 1654, pe locul cumpărat în acest scop de Vâlcu Grădişteanu şi fiul său Bunea, încă din 1622, de la moşnenii Brăneşti. Din podoabele de altă dată ale acestui schit am mai găsit, acum câţiva ani, o icoană de tâmplă din sec. al XVII-lea, zugrăvită pe lemn de nuc şi înfăţişând pe Sf. Ioan cel Jalnic, astăzi în colecţiile Comisiunii Monumentelor Istorice (fig. 2). Planul este simplu (fig. 3, 4, 5).

Actul în care se vorbeşte de planul ridicării unei mănăstiri în locul amintit este publicat de d. Drăghiceanu, în studiul d-sale asupra Mitropoliei din Târgovişte şi prin cuprinsul său este o adevărată pagină de antologie. De aceia îl dăm în întregime :

„7130, Aprilie 23 (1622).

Moşnenii Brăneşti, dumnealor pan Vâlcul Grigorie, Bunea Logofătul, care avea moşie la Vâlcaniţa..., ei au urcat şi la moşia noastră, la vârful Vulcana şi, văzând acel loc aşa frumos, le-au dat Dumnezeu gând ca să facă sfântă mănăstire.... Au întrebat pre noi cineva din oameni: a cui este moşia pe acel vârf frumos?..... Au venit la noi şi ne-au întrebat: Moşilor, moşilor a dumneavoastră iaste moşia? Noi am spus că iaste a noastră. Dumnealor au zis: Au nu ne vindeţi nouă acel vârf ca să facem o sfântă mănăstire? Dar noi, auzind că va să facă o sfântă mănăstire, ne-am adunat toţi şi am vorbit, de vor vrea să ne primească şi pe noi ctitori, noi vom da şi mai mult, nu numai acel vârf; dar dumnealor au zis: noi nu lepădăm pe nimeni din cei ce vin cu dragoste."

Actul acesta este dovada documentară că pentru biserică se alegea locul cel mai frumos dintr'un ţinut, înaintaşii noştri ţinând să adauge la frumuseţile naturale ale ţinutului zidiri sfinte, de care să li se lege în veci numele.

Alte acte vorbesc de averea schitului Vâlcana [1], de un călugăr Climent Grădişteanu, care închină schitul Mitropoliei din Bucureşti, la 1726.

Moşnenii s'au ţinut de cuvânt şi au întărit cu acte daniile ce au facut mănăstirii, fiind trecuţi între ctitori.

Actul din 1623, al lui Matei Basarab, întăreşte zapisul de cumpărare al lui Bunea (1634). Constantin Brâncoveanu confirmă, la 1673, o milă mănăstirii Vâlcana.

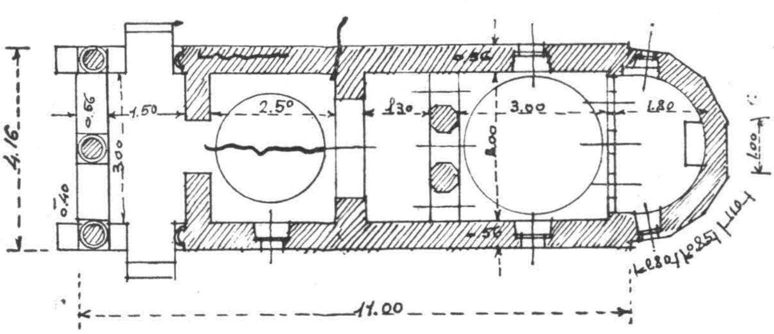

Fig. 3. — Schitul Bunea. Planul bisericii.

Acelaşi lucru il face Ioan-Vodă Mavrocordat la 1717. Mihai Cantacuzino biv Vel Comis dăruieşte apoi, la 1722, partea sa din moşia Vâlcăniţa.

Fig. 2. — Sf. Ioan cel Jalnic. Icoană de tâmplă din Schitul Bunea-Dâmboviţa.

Interesant este actul din 1741, în care se vorbeşte de Climent ieromonahul Grădişteanu, un călugăr din familia ctitorului, care închină schitul ca metoh Mitropoliei din Bucureşti [1].

Inscripţie în pridvor.

„Schitu Bunea Grădişteanu.

„Acest sfânt şi dumnezeesc lăcaş schitu Bunea, unde se onoară şi se prăznueşte patronul sfinţilor mai marilor voevozi Mihail şi Gavriil, s'au zidit din temelie de fericitul intru pomenire jupân Vel Armaşiu Bunea Grădişteanu, in zilele lui Constantin Basarab Voivod, care a domnit în anii de la Hristos 1654-1658, dăruindu-se pământ de moştenii

[1] V. Drăghiceanu, *Mitropolia Târgoviştei*, Bucureşti 1933.

[1] *Ibid.*

Brănești, dar, cu trecerea timpului ruinându-se, s'au reparat de dumnealui jupân Dumitru bogasieru din orașul Târgoviștea, mai înădind tinda și arvonașul *(sic)*, precum se vede, zugrăvindu-l cu cele necesare, la anul 1785. Dar, în urmă, iarăși ruinându-se, în anul 1880 s'au reparat din sârguința și multă stăruința a îngrijitorului preot Dimitrie I. Negreanu, mai înălțându-se zidul și învălind-o cu fier, făcându-i ferestre din nou și tot ce a trebuit, în zilele prea-înălțatului rege Carol I și prea-sfințitului Mitropolit și Primat al României D. D. Calinic, ajutând Statul cu 200 lei și alții creștini pioși din comunele Brănești și Vulcana-Pandele, spre veșnica pomenire".

La intrarea în naos: „Acest sfânt și dumnezeesc schit, anume Vulcana, unde se cinstește și se prăznuește hramul sfinților mai marilor voevozi Mihail și Gavriil, fost-a făcută din temelie de dumnealui Vel Armașiu Bunea Grădișteanu în zilele lui Constantin Basarab VV. Și, văzând acest sfânt și dumnezeesc [lăcaș] foarte stricat, ne-am îndemnat cu ajutorul lui Dumnezeu dă am făcut tinda dă zid și amvonașul cu zugrăveala, cum se vede, și am podobit-o în zilele inalt Domn Mihail Constantin Suțu Voevod, cu blagoslovenia Preasf. Mitropolit al Ungrovlahiei chir chir Grigore, și toate câte au trebuit sf. biserici am împlinit, fiind egumen Bogoslavu ieromonahu; și am

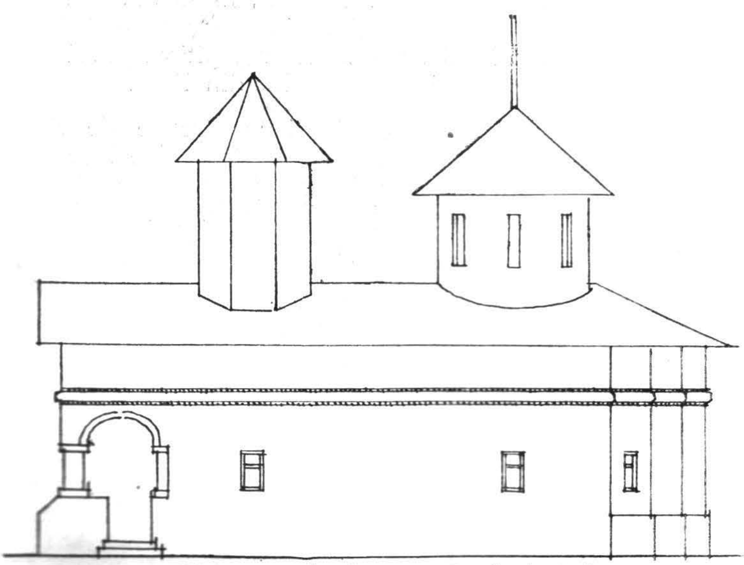

Fig. 4. – Schitul Bunea. Fațada de Sud.

făcut eu, robul lui Dumnezeu Dumitru bogasier, ce sânt din părinții anume Nedelcu și Mira, ajutând și nepotu-miu Enache cu 15 mii cărămidă, ca să fie de veșnică pomenire la tot neamul nostru și tuturor celor ce s'au nevoit pentru sf. schit, la 7293 (1785), August 6.

Enache Zugrav.

1894, Mai 20".

Pe coperta unei cărți.

„Să se știe de când au venit Muscalii în Târgoviște, de au scos pe păgânii Turci din oraș și Jidovii, Ovreii, atunci eram la schitul Vâlcana, Octomvrie dni 25".

Interesant e că în acest schit a fost o școală de zugravi până în secolul trecut, poate până în

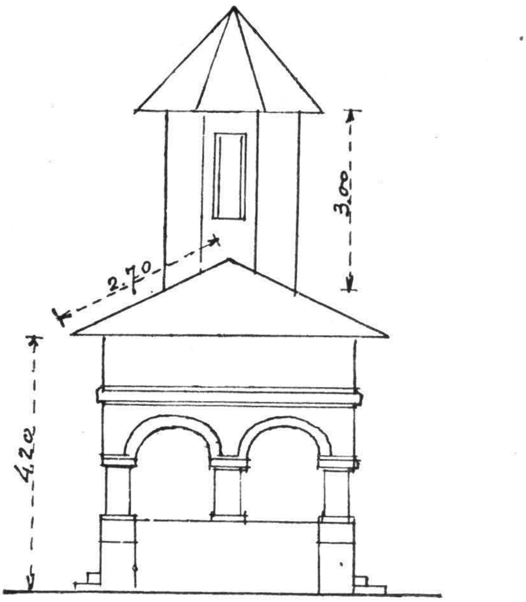

Fig. 5. Schitul Bunea. Fațada de Vest.

a doua jumătate a secolului al XIX-lea [1], unde locotenent-colonelul Papazoglu, in 1860, a găsit, la un bătrân, un caiet cu modele de pictură religioasă și profană, al zugravului Radu, ce-și mai zicea dascălul Radu Zugravul. De la colonelul Papazoglu caietul a trecut în posesia lui M. Kogălniceanu, care l-a descris și publicat, împreună cu câteva modèle de pictură în revista citată [2]. Astăzi este în posesia Academiei Române. Este același Radu Zugravul despre care d. V. Drăghiceanu vorbește în studiul d-sale asupra Bisericii Domnești din Curtea-de-Argeș, că a restaurat pictura acelei biserici la 1750 [3].

Ionnescu-Gion se ocupă de acest zugrav, pe care îl numește: Radu Zugravul Bucureșteanul [4].

În studiul domniei sale asupra bisericii din Viorești, d-ra Golescu amintește pe Radu Zugravul [5].

Despre opera acestui meșter d. N. Iorga a vorbit la Paris în Octombre 1921 [6].

CÂINENI-ARGEȘ.

Biserica cimitirului. Pisania.

† Acest sfânt și dumnezeiesc lăcaș s'au zidit și

[1] M. Kogălniceanu, *Colecție de modeluri de pictură religioasă* de Dascălul Radu Zugravu, *Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie*, anul I, 1883, pp. 33-6.

[2] Menționat de d. Vasile Grecu, in studiul „Versiunile românești ale Erminiilor de pictură", in *Codrul Cosminului*, 1924, p. 117.

[3] V. Drăghiceanu, *Curtea Domnească de Argeș*, 1923, p. 35.

[4] Ionnescu-Gion, *Istoria Bucureștilor*, p. 523.

[5] *Boabe de grâu*, Ianuar 1933.

[6] *Courrier Franco-roumain*, Octombre 1921. Despre același Radu Zugravul, in studiul amintit, vorbește și d. Șt. Meteș.

s'au inălţat intru cinstea şi lauda Sfântului făcătoriului de minuni de la Mira Lichei cu toată cheltuiala răposatului jupân Nicolae Petru, cu indemnarea şi cu osteneala Gheorghe Guguţ Nicocion (?), prin mijlocirea cinstiţilor epitropilor Gheorghie Trapezonda, jupân Mogoş Vasile i Radu Runceanul, in zilele luminatului Domn Io Grigorie Ghica Voivod, vlet 7241 (1733), Avgust 2, fiind ceva ostenitor şi dumnealui vameşul Nic. Scutara".

Pe laturea de sus a pisaniei următoarea inscripţie grecească:

'Εκ τῆς τημειμεόλάτα (?). Ἔξοδα το μακαρίτου Νικόλα Πέτρο.

Pe cea de jos:

ΜΕ ΤΟΝ ΚΟΠΟΝ ΚΕ ΠΑΡΑΚΙΙШСШ ТȢ ГЕОРГИ КОКȢТЗІ ШКОТЗОВИ [1].

Pe colţul din dreapta: Пис Аѳанасіе ж. (A scris Atanasie).

De o parte şi de ta la mijlocul picturii: 1733, Avgust.

La proscomidie.

Inscripţia zugrăvită....

Ctitori: Costandin, Roxanda, Ion, Maria, Gheorghie, Maria, Dumitru, Nicolae, Mira, Ion, Gheorghe, Oprea, Alexe, Ilina, Stana, Ion, Gheorghie, ghie, Lefterie, Stan, Ion.

Inscripţia săpată in piatră: Petru, Albul, Nicula, Gheorghie, Mogoş, Gheorghie, Vasilie, Nicu, Stan, Cheracea, Călin.

Inscripţie zugrăvită pe icoana Sf. Petca, zugrăvită pe zidul dintre naos şi pronaos: „Pomeani Gdi Stanca".

Pe acelaşi părete, supt scena Adormirea Maicii Domnului:

ȣтвержденіе натѣ надѣ
ющимсѧ ȣтверди гди церковь
твою і юже стежа честном
си кровїю [2].

1758.

Pe tâmplă, supt icoana Maicii Domnului: Dimitrie Cupeţ.

г. л. ад попа георгїе

„Întrarea celor ce nădăjduiesc spre tine; intăreşte, Doamne, biserica ta, care ai răscumpărat cu scump sângele tău".

Cu acest prilej menţionăm că in inscripţia publicată în volumul *Curtea Domnească de la Argeş* s'a omis cuvântul црькви înaintea cuvântului царствю, după care s'a adaus greşit христовою.

[человеч]е божїи и вѣрнїй рабе слоуж[ителю]
[вхо]ьжденїе црькви царствю на[слѣдникъ].

Pe zid, supt icoana lui Isus

б г. л ад.

Inscripţie zugrăvită afară, pe zidul de Sud, de o parte şi alta căreia se găsesc zugrăviţi Neagoe şi Simziana, cu fiii lor Nicolae şi încă unul fără inscripţie.

„Întru slava sfintei şi făcătoarei de viaţă şi nedespărţitei Troiţe şi întru cinstea şi lauda Sfântului Ierarh Nicolae s'au tencuit şi s'au zugrăvit această sfântă biserică pe din afară prin osteneala şi cu toată cheltuiala d-lui chir Neagoe şi soţia Simziana şi cu fiii dumnealor, ca să le fie spre vecinica pomenire, in veci, amin. Avgust 2, 1846.

Zugrăvelile, din secolul al XVIII-lea, păstrează încă buna tradiţie a meşterilor brâncoveneşti. În pridvor scena Raiului samănă cu cea de la Cozia. Iadul a fost înlocuit prin icoana lui Isus Hristos, marele arhiereu, în secolul al XIX-lea, după modelul aflat la cealaltă biserică şi copiat, pare-se, şi la Păuşa.

Pilda Samarineanului milostiv, frumos redată pe zidul de Nord. Ospăţul lui Irod, un panou mai bogat ca acel de la Frăsinei, împodobeşte zidul de Vest. Poate de aici s'a inspirat zugravul de la Păuşa in 1856 de a executat Ispitirea Evei şi a lui Adam, ca şi Izgonirea lor din Raiu.

În pronaos aflăm ctitorii pe păretele de Sud: Mogoş, jupan Toma Vilară i Gheorghie brat ego; Vest: jupan Enache Vilară, jupan Costea Vilară, care, impreună cu jupan Necula, ţin, in tabloul votiv, biserica. Pentru jupan Costea inscripţia zugrăvită: „Acesta au plătit de s'au zugrăvit această sf. biserică, jupan Necula, care au zidit această sfântă biserică din temelie".

La Nord: Popa Gheorghe.

PĂUŞA DIN JUD. ARGEŞ

Pe o cruce de piatră, la o fântână:

I. N. T. IV. Is. Hs. NI. KA. Gh. Gh. (Gheorghe), Ioan, Nicolae, Agafton, Efrosina, Nan, Vasile, Andrei, Nicolae, Gligore, M., Dumitru, Ilinca, Maria; 1875.

Pe altă cruce de piatră lângă pârâu:

În mijloc, intre braţele unei cruci săpate in cea mai mare: Is. Hs. NI. KA. Gheorghe, Zinca, Nicolae. Filaret, Maria, Dumitru, Ilinca; 1860.

Zugrăveli în pridvor.

În stânga uşii de intrare: Maica Domnului tronând, de-o parte Arhanghelul Mihail, de alta Gavriil. De-asupra, inscripţia următoare, zugrăvită: „Mai inaltă decât ceriurile şi mai prea-curată Maica lui Dumnezeu". În drepta intrării, icoana lui Isus, Marele Arhiereu, având de-o parte pe Maica Domnului, de alta pe Sf. Ioan Botezătorul.

---

[1] Μὲ τῶν κόπων καὶ παρακινήσεως τοῦ Γεώργη Κοκοῦτζι ἐκ Μέτζοβη(?). — *N. I.*

[2] Inscripţia aceasta presintă unele asămănări cu cea de la Biserica Domnească din Curtea-de-Argeş, aşezată tot supt scena Adormirii Maicii Domnului, cu cea de la biserica satului de lângă Mănăstirea Suceviţa. Inscripţii asămănătoare mai intâlnim şi la alte biserici, cum e la Sf. Nicolae din comuna Beciu, jud. Olt.

cu inscripţia: „Împăratul împăraţilor şi Domnul Domnilor, Marele Arhiereu Is. Hs".

De-asupra, în stânga pisaniei: „Scara lui Iacov". Trei îngeri pe scară, Iacob doarme la rădăcina unui copac. În dreapta: „Dumineca Samarinencii". Isus Hristos şi Samarineanca şi între ei fântâna. Apostolii apar de după un dâmb.

Păretele de Sud. Sus. Facerea lumii. Dumnezeu în mijloc, inscripţia: „Când a despărţit lumina di întunericu". Soarele în colţul de sus, în colţul de jos, pe fond închis, luna şi stelele, iar ca limită despărţitoare între lumină şi întunerec o bandă cu figurile zodiacului: Gemenii, Racul, Copilul, Peştii, Cumpăna, Taurul, Scorpionul, Vărsătorul, Spre Vest, pe acelaşi părete, vieţuitoare: vulturi, porumbei, ogari, cerbi, arici, broască ţestoasă, mistreţ, urs, leu.

Păretele de Vest, sus: „Zidirea lui Adam": 1. Flori, un lup. Dumnezeu ia pe Adam de mână.

II. „Zidirea Evei": Adam doarme, Dumnezeu ia pe Eva de mână.

III. „Înşălarea lui Adam": la mijloc un copac din care şarpele, luând un măr, il întinde Evei, care il ia. Adam muşcă din măr.

IV. „Izgonirea lui Adam şi a Evei din Raiu." Înger in veşmânt alb, cu sabia ridicată ameninţător. Adam plânge, Eva merge înainte. Din causa lipsei de spaţiu, Eva e trecută pe păretele de Nord.

Păpuşa. Zugrăveli pe faţada din spre Vest.

Roata lumii. Fortuna Labilis în pictura bisericească. În stânga se atârnă un tânăr, de-asupra căruia este inscripţia: „Voi să împărăţesc"; sus, „Împărat", în dreapta: „Am împărăţit şi m'am intors intocmai de unde am venit".

Asupra acestei scene interesante nu s'a insistat, pe cât ştim. In a sa *Fortuna Labilis,* d. Ramiro Ortiz a stăruit asupra literaturii chestiunii, citând numai anume texte literare.

Scena, destul de rară, se întâlneşte totuşi pe la unele biserici alături de altele, cu caracter didactic.

Ea a avut atâta răsunet că o vestită firmă a unei şi mai vestite cârciumi din Bucureşti poartă şi astăzi numele de „Roata Lumii". Păcat numai că firma pe care era zugrăvită scena de mai sus a fost dată jos acum câţiva ani [1]. Bucureştenii vechi ca şi cei noi o cunosc bine.

Dedesuptul acestei scene, un bătrân cu o sarcină de lemne zice: „of, Moarte, unde eşti să mă iei?". Moartea, apărând în faţa bătrânului: „Te-am auzit, de ce m'ai chemat"?. „Să-mi ajuţi să ridic lemnele" este o a doua inscripţie supt cea d'intâiu, a bătrânului. La o altă replică a morţii, văruită, bătrânul adaugă: „Du-mi-ti de iea fata ceia decât pe mine". În dosul morţii ceva mai departe este o fată.

Portrete în pridvor: Ilina, Iacov Tatu (?)

Pisania: „Această sfântă biserică fiind mai înainte prea mică, făcută de un donator, schit de călugări, cu hramul sfinţilor mai marilor Voevozi, iar cu mila lui Dumnezeu s'au zidit aceasta din temelie, după cum să vede, tot cu acel hramu, la anul 1854, prin osârdia şi osteneala şi cu bani ce au mai ajutat preoţi Vasile şi Stan şi d. Ioan Belculescu cu maica sa Magdalina i de la Casa Centrală, şi de cei ce s'au mai îndurat din pravoslavnici creştini de au mai ajutat, şi Pintile Hariton monah cu lucru de la început până la săvârşit, în zilele Mării Sale Barbu Ştirbei Voevod, Mitropolit ţării fiind D. D. Nifon, cu blagoslovenia prea Sfinţia Sale părintelui Climent, episcopul Argeşului, şi egumen fiind sfintei mănăstiri Cozia Ipolit arhimandrit, şi luând biserica săvârşire în zilele Mării Sale prinţului Alecsandru Ghica caimacanul, 1857".

Zugrăveli în pridvor. Pe păretele de Sud, jos:

Scena Iadului. Din gura imensă a unui balaur iese un drac cu mânile intinse, pe gura căruia întră un corp omenesc. De-asupra inscripţia [Răspl]ata . . . cei . . . curveşte". În faţă un drac într'un picior, cu inscripţia: „şchiop", dedesuptul acestuia un alt drac, stând greceşte şi fumând; de-asupra lui inscripţia: „Dracul celor ce bea tutun Dumineca". În mijloc un drac, cu coarne de berbec, ţinând în mână o găleată şi călare pe o femeie: „Muiarea care ia laptele".

De-asupra, „Fermecătoarea", întinsă de un drac. În colţul din spre Vest un drac mare cu coarne răsucite, purtând pe umăr „muiarea curvă", ţinând pe altul de coadă; acesta, la rândul lui, ţine de lanţul cu care sânt ferecate cele „patru surori curve"; capătul celalt al lanţului se leagă de coada dracului celor ce „beau tutun", precum de coada dracului mare e legat „călugărul bătrân curvar".

Neavând loc pe zidul de Sud, călugărul e zugrăvit pe zidul de Vest, pe care se mai află zugrăvit un vânător, în pădure, împuşcând un iepure.